

Arminiý Wamberi Kerkide

Category: Kitapcy, Ýol ýazgylary

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Arminiý Wamberi Kerkide ARMINIÝ WAMBERI KERKIDE

1832-nji ýylda Wengriýada köp çagaly ýewreý maşgalasynda dünýä inen Arminiý Wamberi eýýäm 14 ýaşyndaka daşary ýurt dilleriniň 7-sini özbaşdak öwrenipdir. Ol şol dillerde erkin gepläp bilmegi başarypdyr. Ýaşlygyndan başlap demir ýaly berk erki, joşgunly hyjuwy bilen gündogar dilleriniň lingwistikasyny düýpli öwrenmäge çalşypdyr. Ol dünýä dilleriniň 30-dan gowragyny öwrenipdir.

Arminiý Wamberi gündogaryň arap, pars, täjik, türk dillerini, bu halklaryň döp-dessurlaryny, gylyk-häsiýetlerini, edebiýatyny, sungatyny, medeniýeti içgin öwrenipdir. Şeýlelikde, gündogar ýurtlaryna syýahat etmegi ýüregine berk düwürdir. Ol heniz 25 ýaşynda – ýagny, 1857-nji ýylyň maý aýynda Konstantinopol şäherine tarap ýola düşüp, syýahata ugrapdyr.

Konstantinopolda dört ýyl ýaşansoň, Arminiý Wamberi Raşit endi ady bilen Türkiýeden Orta Aziýa syýahata ugraýar.

...Arminiý Wamberi 1863-nji ýylyň oktýabr aýynda Hywa, Buhara, Samarkant, Garşy şäherlerini yzynda galдыryp, gadymy Kerki şäherine gelip ýetýär. Ol joşgunly Amyderýany synlaýar. «Biz Oksusa (Amyderýa) ýetdik. Derýanyň sag kenaryndaky depelikde

kiçeñräk gala, añry ýüzünde bolsa belentligiň üstünde serhet galasy bolup, onuň eteklerinde Kerki şäheri ýerleşýärdi. Iki galanyň arasyndan akýan Oksus Peşt bilen Ofeniň arasyndan akýan Dunaýdan-da iki esse giňdi.» diýip, syýahatçy belläpdir. Arminiý Wamberi soňra Amyderýadan nähili ýüzüp geçendigini jikme-jik ýazyp beýan edipdir. Ol Kerkiniň serhet galasydygyny we Buharanyň esasy açarydygyny aýratyn belläpdir. «Gala berkitmesi iki bölege bölünýär. Onuň sag kenaryndakysy onçakly uly däl, onda 4 top bar. Diwarlary pagsadan, ýöne örän pugta, aşagy aşa galyň we giň, belentligi 12 futa ýetýär. Galanyň daşynda şäher ýerleşýär. Şäherde 150 öý, 3 metjit, bazar we kerwensaraý bolup, bular hem pagsa diwarlar bilen gurşalyp alnypdyr. Şäherde özbekler we türkmenler ýaşaýar. Olar köplenç ekerançylyk bilen meşgullanýarlar.»

Meşhur syýahatçy A.Wamberi, 132 ýyl mundan ozal Kerki şäherini, ine, şeýle suratlandyrypdyr.

Soňra A.Wamberiniň ýoly Balh, Antguýy, Derbendiň üstünden düşýär. Maşady, Tährany yzda galdyryp, 1864-nji ýylyň 19-njy maýynda hem Orta Aziýa syýahatyny tamamlayar. Bu syýahaty oňa bütindünýä şan-şöhratyny getirdi.

Şirli HUDAYNAZAROW,

Kerkiniň döwlet taryhy-medeni zapowedniginiň uly ylmy işgäri.

«Watan» gazetini, 1996 ý. Ýol ýazgylary